

ALLMÄNHETENS PRESSOMBUDSMAN (PO)

PRESSENS OPINIONSNÄMND (PON)

Årsberättelser 2005

Innehåll:

	Sid
PO:s verksamhet 2005	3
PON:s verksamhet 2005	15
Etiska regler för press, radio och TV	29

PO:s ÅRSBERÄTTELSE 2005

Prinsessan och paparazzon

Om journalistik och skydd för privatlivet

Prinsessan Caroline rider i parken. Det är 1993. Hon är äldsta barnet till Monacos furste Rainier III av huset Grimaldi, och hans framlidna maka Grace, född Kelly. Caroline är gift von Hannover. Vid denna tid är hon 36 år. En attraktiv kvinna i yngre medelåldern med en härkomst och ett familjeliv som gör henne till ett eftertraktat motiv för fotografer. Paparazzi har blivit ett gissel i hennes vardag.

Under sin ridtur på allmän plats blir hon fotograferad, kanske även den här gången utan att lägga märke till det. Bilden publiceras i den tyska veckotidningen Bunte den 5 augusti 1993 med rubriken: *"Caroline deppar. Hennes liv är en roman med otaliga olyckor."* Eller som det lyder på karaktäristisk, oefterhärmlig kändistidningstyska: *"Caroline und die Melancholie. Ihr Leben ist ein Roman mit unzähligen Unglücken."*

Fotot från ridturen i parken kom tillsammans med några dussin andra tidningsbilder att ligga till grund för den i stort sett resultatlösa kamp som Caroline förde under 90-talet för att få tyska domstolar att förklara att det rörde sig om kränkning av hennes privatliv. På två punkter hade hon framgång. Det blev förbud för återpublicering av en bild med henne och barnen. *"Jag tror inte jag kan bli den idealiska hustrun för någon man."* Förbud blev det också mot fem bilder där hon syntes i det borte hörnet av en restaurangträdgård i Saint-Rémy-de-Provence tillsammans med skådespelaren Vincent Lindon. *"Dessa foton är bevis för den ömmaste romansen i vår tid."* Den tyska rätten

menade att hon i restaurangträdgårdens hörn hade en rimlig förväntan på avskildhet. I övrigt fann de tyska domstolarna från tingsrätt till författningsdomstol att prinsessan Caroline var en offentlig person som fick finna sig i att bli fotograferad på allmän plats. Tryckfriheten vägde i de prövade fallen tyngre än skyddet för privatlivet.

Till personjournalistikens lov

I sin dom den 15 december 1999 utbrast författningsdomstolen till och med i en lovsång till personjournalistiken:

Inte heller kan ren underhållning förnekas en roll i opinionsbildningen. Det skulle innebära att man ensidigt antog att underhållning bara tillfredsställer en önskan om nöje, avkoppling, verklighetsflykt eller tidsfördriv. Förströelse kan också förmedla bilder av verkligheten och ställa frågor under debatt som i sin tur kan leda till diskussioner och jämförelser i fråga om livsfilosofi, värderingar och förhållningssätt. I det avseendet fyller förströelse viktiga sociala funktioner... Att lyfta fram enskilda människor är ett viktigt journalistiskt sätt att väcka intresse... På samma sätt väcks ofta intresset för en särskild händelse eller situation genom personcentrerade berättelser. Därtill förkroppsligar välkända personer vissa moraliska värderingar och livsstilar. Många människor låter sitt eget val av livsstil påverkas av de val som sådana personer gör. De blir till efterföljansvärda eller avskräckande exempel. Det förklarar allmänhetens intresse för de olika upp- och nedgångar som kan inträffa i kända personligheters liv.

Det är en text som varje redaktör för en kändistidning borde sätta upp på redaktionens anslagstavla till medarbetarnas dagliga uppbyggelse. Ett mer passionerat försvar för personjournalistik är svårt att finna. Vem hade trott det om de vördiga domarna i Karlsruhe?

Men sista ordet om bilderna på Caroline fälldes inte där. Hon gick vidare till Europadomstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg. Det handlade inte bara om fotot från ridturen i parken. Det gällde även bilder där hon kom ut från sin bostad i Paris - ”*Med prinsessan Caroline på stan*” - åkte skidor, spelade tennis, promenerade, snubblade på en badstrand samt besökte ryttartävlingar tillsammans med maken prins Ernst August von Hannover. Det sistnämnda fotot, också i Bunte, bar den för varje anhängare av traditionellt familjeliv trösterika texten ”*Kyssten. Eller: nu gömmer de sig inte längre.*” På Goethes och Schillers språk: ”*Der Kuss. Oder: jetzt verstecken sie sich nicht mehr.*” Man får anta att den ömmaste romansen i vår tid var över och att vad som nu framtonade inte var ett avskräckande utan ett efterföljansvärt exempel.

I sin inlägga till Europadomstolen betygade Caroline att hon var medveten om den betydelsefulla roll pressen spelar i ett demokratiskt samhälle. Men det skydd för privatlivet som tysk lag erbjöd en offentlig person var minimalt genom att domstolarna dragit en alldeles för snäv gräns för vad som var att anse som en ”avskild plats”. Hon kunde inte röra sig fritt utan att jagas av paparazzi. I Frankrike krävdes hennes medgivande i förväg för att publicera bilder där hon figurerade i icke officiella sammanhang. Men nu togs sådana bilder i Frankrike och såldes och publicerades i Tyskland. Det skydd för privatlivet som hon åtnjöt i Frankrike kringgicks systematiskt på grund av beslut i tyska domstolar.

Oväntad framgång

Den 24 juni 2004 avgjorde Europadomstolen att Tyskland inte levde upp till det skydd för privatlivet som stipuleras i artikel 8 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Prinsessan Carolines oförtrutna, mer än decennielånga kamp mot Tyskland och dess kändispress hade krönts med framgång. Öväntad framgång tyckte många, inte minst i mediebranschen, som väntat sig att domstolen i Strasbourg skulle göra avvägningen mellan tryckfrihet och skydd för privatlivet på ungefär samma sätt som den tyska författningsdomstolen.

Europadomstolen konstaterade att fallet inte gällde spridning av tankar och idéer, där yttrandefriheten måste ha ett starkt skydd, utan bilder med personligt och till och med intimt innehåll. Därtill togs sådana bilder som publicerades i tabloidpressen ofta i en atmosfär av trakasserier, vilket gav den berörda personen en stark känsla av intrång i privatlivet, ja t o m förföljelse. Käranden företrädde understundom den härskande familjen i Monaco men aldrig staten Monaco. Därför vägde skyddet för privatlivet tyngre och yttrandefriheten lättare än om det t ex gällde politiker. Allmänheten hade inget legitimt intresse av att få inblickar i prinsessan Carolines privatliv bara för att hon var välkänd, inte ens när hon uppträdde på platser som inte alltid kunde beskrivas som avskilda. Tyska domstolar hade inte gjort en rimlig avvägning mellan offentlighetsintresset och skydd för privatlivet. Således levde Tyskland inte upp till kraven i artikel 8.

Jag har funderat på hur jag skulle ha bedömt bilderna på den monegaskiska prinsessan om de publicerats i svenska tidningar och anmälts till PO. Jag brukar visserligen understryka att PO inte behöver föra hypotetiska resonemang. Det räcker så väl med de faktiska ärendena. Men man bör, för att gymnastisera hjärnan, då och då unna sig att fundera hypotetiskt.

Med den största förståelse för att Caroline känt sig trakasserad av paparazzimetoderna skulle jag ha koncentrerat mig på att i enlighet med PO:s uppdrag bedöma själva bilderna, det som faktiskt publicerades. Inget enda av fotografierna visar henne i en komprometterande situation. De framställer henne inte heller på något annat förklenande eller generande sätt. De flesta fotona är all dagliga intill gäspningens gräns. Möjligen skulle jag ha ställt mig tveksam till bilderna på Caroline tillsammans med barnen. Barn är inte kändisar bara för att deras föräldrar är det. En ansvarig publicistisk hållning fordrar att barn behandlas mer återhållsamt. Det gäller med viss begränsning även barn i en regerande furstefamilj. Mycket talar dock för att jag skulle ha funnit att ingen av bilderna bröt mot god publicistisk sed och därför ha avskrivit ärendet, om prinsessan hade gjort en PO-anmälan. Hon hade då kunnat överklaga till Pressens Opinionsnämnd.

Offentlig från födelsen

Europadomstolens dom i målet von Hannover mot Tyskland (59320/00) är givetvis en juridisk bedömning. Samtidigt har de sju domarnas resonemang påfallande starka personliga, moraliska och kulturella inslag. De tycker helt enkelt att medierna skall lämna Caroline i fred. Alla sju kommer från länder med republikanskt statskick (Albanien, Irland, Portugal, Schweiz, Slovenien, Turkiet, Tyskland). Möjligen är det för den republikanskt fostrade lätt att förbise att barn till statschefen i ett monarkistiskt statskick är offentliga personer från det ögonblick de föds. I motsats till andra medborgare och i motsats till barn till folkvalda statschefer har de inget val. Det är priset som en regentfamilj i vår tid får betala för att monarkin skall upprätthållas. Hos oss var lillprinsen och sessorerna på Haga offentliga personer och pressens älsklingar redan på 40-talet. Men då fanns dessbättre inga paparazzi.

Det är således en illusion att vuxna barn till en statschef i ett system, där statschefsposten går i arv inom familjen, ibland skulle vara offentliga personer när de uppträder i offentligheten men vid andra tillfällen lika privata som vilken medborgare som helst. På offentlig plats är de alltid offentliga personer, det må vara på ridtur i stadsparken, vid betalning i snabbköpskassan, under lunch på krogen eller på söndagspromenad. Det går inte heller att skilja mellan när de företräder familjen och när de företräder staten. I en monarki är den gränsen obefintlig. Familjen är staten. I motsats till presidenter och statsministrar har de som sagt inte frivilligt axlat sin roll. Men det ändrar inget. Den järnhårda genealogiska lagen gäller. Hos oss heter den successionsordningen. Mot den bakgrunden är det omöjligt att dela Strasbourghemarnas uppfattning att de tyska domstolarna stakat ut ett alltför snävt område för privatlivets helgd i prinsessan Carolines fall.

Ännu är det för tidigt att bedöma vilka följder deras domslut kan få. Dock vore det en logisk konsekvens att alla länder som ratificerat den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna måste lagstifta om en ordning som överensstämmer med den som gäller i Frankrike enligt prinsessan Caroline. Det skulle innebära att alla bilder på kungligheter utom de som tas när de utför statsfunktioner måste ha deras personliga medgivande i förväg för att kunna publiceras. Det skulle lägga ett den djupa tystnadens duntäcke över delar av europeisk nyhetsrapportering. Tro inte att det hos oss bara skulle beröra Hänt Extra, Se&Hör och Svensk Damtidning. Det skulle beröra alla aktualitetsmedier. Ystads Allehanda likaväl som Haparandabladet, Dagens Arbete likaväl som Dagens Industri.

Skilda världar

Mellan Strasbourg och Karlsruhe är det föga längre än mellan Stockholm och Uppsala. Men den juridiska och ideologiska distansen mellan de två städerna är avsevärd. Av det vidsynta och moderna resonemang om personjournalistik som förs i Karlsruhe finns inte ett spår i texten från Strasbourg. Personjournalistik tillfredsställer enligt Europadomstolen främst folks nyfikenhet. De sju domarna menar att tryckfrihet i första hand skall begagnas för viktiga frågor, inte oviktiga. Samfällt rynkar de på näsan åt kändisbilder i allmänhet och Carolinebilderna i synnerhet.

De påpekar visserligen att huvudsyftet med artikel 8 är att skydda medborgarna mot intrång i privatlivet av staten och myndigheterna. Men de slår fast att den också skall skydda människor mot andra intrång i privatlivet än dem som staten kan frestas att begå.

Hur bör då Sverige förhålla sig? Några betydande jurister - justitiekanslern är en av dem - menar att Sverige nu måste ändra Tryckfrihetsförordningen och Yttrandefrihetsgrundlagen och definiera ett nytt tryck- och yttrandefrihetsbrott - kränkning av privatliv. Med all respekt för den juridiska sakkunskapen delar jag inte den uppfattningen. Jag tycker att Sverige inte skall göra någonting i oträngt mål. Riksdag och regering bör ha is i magen.

För det är inte självklart att domen i Carolinemålet blir prejudicerande. En enda dom av detta mycket specifika slag skapar ingen praxis i Strasbourg. Det är möjligt om än inte självklart att tribunalen i Strasbourg i något framtida ärende liknande Carolinesaken skulle dra gränsen mellan yttrandefrihet och skydd för privatliv på ett annat sätt. Europadomstolen har under årens lopp grundlagt en imponerande yttrandefrihetsvänlig tradition. von Hannover mot Tyskland signalerar inte nödvändigtvis en helt ny rättslig linje. Det kan vara en tillfällig avvikelse från det som hittills uppfattats som praxis i frågor om yttrandefrihet.

Bör vi kanske helst sitta med armarna i kors? Nej! Det moderna mediasamhället ställer medierna inför ett stort ansvar av delvis nytt slag. Att inte axla det ansvaret vore att låta regering och riksdag ensamma äga frågan om hur privatliv skall skyddas i medierna.

Det privata rummet krymper

Vi lever i ett samhälle där medierna tränger in i varje skrymsle och vrå av vår vardag. Det har skapats av den tekniska utvecklingen mer än av något annat. Det är inte så mycket innehållet, själva budskapen, utan distributionen av dem som har revolutionerats. I ett samhälle som det svenska kan mången medborgare nå en global publik genom att trycka på en knapp på sin dator. Denna svindlande tekniska förändring har i kombination med den hårda inhemska och utländska konkurrensen på mediemarknaden skapat nya attityder. Den materiella basen har påverkat den ideologiska överbyggnaden. Gränsen mellan privat och offentligt har successivt förskjutits. Det privata rummet har krympt och det offentliga rummet har expanderat. Yngre medborgare tycks ha lättare att acceptera det än äldre, vilkas syn på privat och offentligt grundades rentav innan televisionen existerade.

Pressetiken kan inte bygga på drömmen om att vrida klockan tillbaka till en tid på det privata rummet var större och det offentliga mindre. Klockor går inte baklänges. I stället handlar det om att stärka en journalistisk etik som respekterar människors rätt att freda sitt privatliv också när det offentliga rummet är så rymligt som det är

idag. Ibland har frågor om privatliv ett stort och legitimt allmänintresse. Ett exempel: om regeringschefen skiljer sig har det ett obestriddigt allmänintresse även om det också i statsministerns fall är en fråga som gäller privatlivet. Samma sak, givetvis, om regeringschefen gifter sig. Om en ledande politiker anklagas för att vara full och slåss på krogen klockan två på natten, har det ett försvarbart allmänintresse också ifall vederbörande råkade vara ute och roa sig som privatperson.

Offentliga personer har ofta, men inte alltid, goda möjligheter att tillvarata sina intressen mot medierna när de förefaller uppträda obetänksamt och ansvarslöst. De som utsätts för de allvarligaste kränkningarna av privatlivet är i stället okända medborgare, utan medievana, ofta svaga, marginaliserade och försvarslösa. Barn, brottsoffer, sjuka. Det är i vårt samhälle lätt att skaffa sig information om sådana människor. Men det innebär inte att informationen automatiskt har ett allmänintresse som väger tyngre än integritetsaspekten.

I redaktionella arbetsprocesser är alla medarbetares medvetenhet om hur de här svåra frågorna skall hanteras av central betydelse. Andelen klagomål mot intrång i privatlivet växer, inte dramatiskt, men den växer bland PO-anmälningarna. Det är också tydligt att det som upprör människor mest inte nödvändigtvis är det som faktiskt stod i tidningen utan ofta nog det sätt på vilket tidningens medarbetare jobbade. Många tycker sig ha mött arbetande journalister och fotografer som var oförsänkda, aggressiva, okänsliga, oärliga. De få som förmår bita ifrån sig finner dessutom ofta att journalister är snarstuckna också. Men ett respektlöst uppträdande är aldrig ett trovärdigt och inte heller ett ändamålsenligt sätt att få fram den information i text och bild som man vill förmedla.

Belägrad prinsessa

Jag är övertygad om att det som mest, och med all rätta, upprörde prinsessan Caroline av Monaco inte var de fotografier som Europadomstolen granskade utan det sätt på vilket fotograferna jobbade. Paparazzikulturen. Prinsessan har uppenbarligen känt att hon

levde sitt liv under ständig belägring. Att hon, så fort hon satte foten utanför dörren, konfronterades med en stor, osynlig och destruktiv makt, som hon inte kunde komma undan. Jag tror att hon själv skulle medge att bilden av henne på hästryggen egentligen inte var kränkande. Det som upprörde henne var att hon inte hade en aning om att hon blev fotograferad. Någon gömde sig någonstans och tog färgfoton med skarpa kanter och hög upplösning utan att hon hade en aning om det. En stor makt uppträdde med nedfällt visir.

Prinsessan har knappast överdrivit vilka plågsamma konsekvenser den ständiga uppvaktningen av öppet eller dolt arbetande fotografer haft för hennes privatliv. Med tiden antog det karaktären av rena trakasserier, har hon själv hävdad. Europadomstolen har haft goda skäl att hålla med henne om det.

Jag har haft PO-anmälningar från människor också som blivit fotograferade totalt ovetande. Bilden kan ha varit hur oskyldig som helst. Men det är obehagligt och generande att sedan bli uppringd av goda vänner som meddelar att de sett en rolig bild av dig i tidningen. Och själv hade du inte en aning. Det sker i en bransch som med en röst hävdar att staten inte skall spionera på medborgarna.

En fråga om trovärdighet

De möjligheter som den moderna medietekniken skapar och den kultur som den i sin tur ger upphov kan i värsta fall göra medierna till ännu en storebror som ser den vanlige medborgaren utan att medborgaren själv vare sig vet eller vill det. Storebrorsfasoner är förkastliga vem än storebror är. Det moderna mediesamhället har således ställt medierna inför ett integritetsproblem som de själva måste besinna och lära sig att hantera. Om de inte gör det så kommer riksdag och regering att ta hand om saken. Signalerna från Strasbourg är ljudliga nog. Utan trovärdighet kan medier inte nå vare sig några politiska, kommersiella eller kulturella mål. Det skulle vara förödande för hela branschens trovärdighet om ägare, ansvariga utgivare och medarbetare samfällt suckade: Låt lagstiftarna och domstolarna ta ansvar för privatlivets helgd så att vi slipper. Ansvar är så jobbigt.

Ett konkret steg, som skulle gynna trovärdigheten, vore att branschen anlade en helhetssyn på vad som publiceras och hur arbetet som föregår publiceringen utförs. Både goda och dåliga publiceringar betingas nämligen av hur det gått till att samla materialet som ligger till grund.

En sådan helhetssyn skulle bl a också medföra att PO:s uppdrag måste utvecklas och förändras. PO är redo.

Stockholm i februari 2006

Olle Stenholm
Allmänhetens Pressombudsman

Allmänhetens Pressombudsman är Olle Stenholm. Kersti Söderberg är Allmänhetens biträdande pressombudsman. Under året tjänstgjorde Cecilia Torstenson som handläggare. Till och med den 30 juni 2005 arbetade även Sara Lindbäck som handläggare. Sekreterare hos PO är Git Boström.

Tabell 1

HANDLÄGGNING AV DIARIEFÖRDA PO-ÄRENDEN ÅR 2005

Balans från 2004	47
Under året inkomna ärenden	333
Avgjorda ärenden	341
varav:	
avskrivna	292
hänskjutna till PON	49
Balans den 31 december 2005	39

Tabell 2

VISSA UPPGIFTER OM PO:s ÄRENDEBALANS

År	Nya Ärenden	Avgjorda ärenden	Balans per den 31 dec
1980	385	476	38
1981	361	381	18
1982	345	328	35
1983	381	383	33
1984	345	335	43
1985	360	365	38
1986	339	344	33
1987	325	318	40
1988	368	379	29
1989	353	363	19
1990	331	305	45
1991	298	298	45
1992	270	276	39
1993	323	330	32
1994	426	420	38
1995	421	408	51
1996	443	436	58
1997	423	423	58
1998	438	458	38
1999	372	353	57
2000	396	414	41
2001	391	405	29
2002	383	370	42
2003	334	341	35
2004	389	377	47
2005	333	341	39

PON: ÅRSBERÄTTELSE FÖR 2005

Pressens Opinionsnämnd får härmed enligt 14 § i stadgarna för nämnden avge rapport om sin verksamhet under år 2005.

Opinionsnämnden har under året haft följande sammansättning:

Ordförande:

hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt

Vice ordförande:

regeringsrådet Marianne Eliason

Andre vice ordförande:

t o m 30 juni 2005

regeringsrådet Gustaf Sandström

fr o m 1 juli 2005

justitierådet Ella Nyström

Tredje vice ordförande:

justitierådet Ella Nyström

justitierådet Per Virdesten

Övriga ledamöter och suppleanter:

av *Publicistklubben* utsedda:

t o m 30 juni 2005

redaktörerna Anna-Maria Hagerfors och Tina Thunander, ordinarie ledamöter, med redaktörerna Ingemar Schmid och Randi Mossige-Norheim som suppleanter;

fr o m 1 juli 2005

redaktörerna Tina Thunander och Ingemar Schmid, ordinarie ledamöter, med redaktörerna Randi Mossige-Norheim och Johan Schück, som suppleanter;

av *Svenska Journalistförbundet* utsedda:

t o m 30 juni 2005

redaktörerna Stephen Lindholm och Lilian Ottosson, ordinarie ledamöter, med redaktörerna Britta Svensson och Norbert Andersson, som suppleanter;

fr o m 1 juli 2005

redaktörerna Lilian Ottosson och Bertholof Brännström, ordinarie ledamöter, med Norbert Andersson och Ingrid Eriksson, som suppleanter;

av *Svenska Tidningsutgivareföreningen* utsedda:

t o m 30 juni 2005

chefredaktörerna Kalle Jungkvist och Katrin Säfström, ordinarie ledamöter, med chefredaktörerna Daniel Grahn och Karin Rosencrantz-Bergdahl, som suppleanter;

fr o m 1 juli 2005

chefredaktörerna Katrin Säfström och Ola Sigvardsson, ordinarie ledamöter, med chefredaktörerna Daniel Grahn och Karin Rosencrantz-Bergdahl, som suppleanter;

Av *Sveriges Tidskrifter* utsedda:

t o m 30 juni 2005

chefredaktörerna Björn Fjæstad och Inger Ridström, ordinarie ledamöter, med chefredaktörerna Anders Andersson och Ulrica Ambjörn, som suppleanter;

fr o m 1 juli 2005

chefredaktörerna Björn Fjæstad och Anders Ahlberg, ordinarie ledamöter, med chefredaktörerna Anders Andersson och Christina Mörk, som suppleanter;

av *riksdagens chefsjustitieombudsman och ordföranden i styrelsen för Sveriges advokatsamfund* gemensamt utsedda:

t o m 30 juni 2005

advokaten Sven Unger, direktören Kerstin Hermansson, universitetslektorn Håkan Thorsén, fil dr Nils Ringstedt, överveterinären Anna Tidholm och fil dr Lorentz Lyttkens, ordinarie ledamöter samt ordföranden och chefen för allmänna reklamationsnämnden Lotty Nordling, etikkonsulten Gösta Tingström, folkbildaren Sonia Sherefay, docenten Agnes Wold, professorn Theodor Kallifatides och jur kand Stephanie Eklund, som suppleanter;

fr o m 1 juli 2005

fil dr Nils Ringstedt, överveterinären Anna Tidholm, fil dr Lorentz Lyttkens, etikkonsulten Gösta Tingström, chefen för allmänna reklamationsnämnden Lotty Nordling och folkbildaren Sonia Sherefay, ordinarie ledamöter med advokaten Per Stadig, docenten Agnes Wold, jur kand Stephanie Eklund, konsulten Anders Wennerström, verkställande direktören Agneta Dreber och terapeuten Marianne Beyer, som suppleanter.

Som nämndens sekreterare har Christel Ericson Dahllöf tjänstgjort.

Opinionsnämndens avdelningar har under året hållit 14 sammanträden och har vid två tillfällen sammanträtt i plenum. Suppleanterna har i viss utsträckning deltagit i nämndens överläggningar även när de ej har tjänstgjort i ordinarie ledamöters ställe.

ANTAL ÄRENDEN:

1.	Den 1 januari 2005	51
2.	Under året inkomna ärenden	110
3.	Under året avgjorda ärenden	111*
4.	Den 31 december 2005 kvarstående ärenden	50

*112 ärenden som avgjorts har resulterat i 111 beslut, beroende på att två ärenden behandlats i ett beslut.

Av nämnden under året avgjorda ärenden fördelar sig på följande sätt:

48 ärenden har avgjorts efter anmälningar, som ingivits till Allmänhetens Pressombudsman (PO) och av denne hänskjutits till nämnden. Av dessa har 40 föranlett klandrande uttalanden, medan tidningarna friats i 7 ärenden och avvisats i ett fall.

64 ärenden har förts vidare till nämnden av anmälarna efter avskrivningsbeslut av PO. I 55 av dessa ärenden har tidningarna friats. I 2 ärenden har tidningarna fällts. 7 ärenden har avvisats av nämnden.

Av de sammanlagt 112 ärenden som förelagts nämnden för prövning har 42 ärenden föranlett klandrande uttalanden medan 62 ärenden friats och 8 avvisats. De 42 ärenden som klandrats av nämnden fördelar sig på följande sätt; i 16 fall har tidningarna åsidosatt god publicistisk sed, i 25 fall brutit mot och i ett fall grovt brutit mot god publicistisk sed.

Under året har skiljaktiga meningar angivits i fyra ärenden.

Den expeditionsavgift som enligt stadgarna för nämnden utgår för klandrad tidning med en vardagsupplaga om mer än 10 000 ex har uppgått till 25 000 kronor medan avgiften för tidningar med en lägre upplaga uppgått till 10 000 kronor. Av nämnden under året klandrade ärenden har föranlett expeditionsavgifter om sammanlagt 1.075.000 kronor.

Stockholm den 10 januari 2006

Johan Hirschfeldt

Christel Ericson Dahllöf

TABELL ÖVER ÄRENDEN AVGJORDA AV PON 2005

Ärenden	fällda	friade	avvisade	summa
Av PO hänskjutna	40	7	1	48
Överklagade avskrivningsbeslut	2	55	7	64
Summa	42	62	8	112*

*112 ärenden som avgjorts har resulterat i 111 beslut, beroende på att två ärenden behandlats i ett beslut.

TIDNINGAR KLANDRADE AV OPINIONSNÄMNDEN 2005

Aftonbladet	6	Länstidningen Östersund	1
Blekinge Läns Tidning	1	Mitt i Värmdö	2
Dagens Nyheter	1	Norrbottnens-Kuriren	1
Expressen	4	Norrköpings Tidningar	2
Falu Kuriren	1	NSD	1
Gotlands Tidningar	1	NWT	1
Göteborgs-Posten	1	Resumé	1
Göteborgs-Tidningen	2	Slitz	1
Hallandsposten	1	Sundsvalls Tidning	1
Hundliv	1	Svenska Dagbladet	1
Hänt Extra	1	Tranås Tidning	1
Kungsbacka Tidning	1	Värmlands Folkblad	1
Kvällsposten	2	Västerbottens-Kuriren	4
		Åsele-Nytt	1

KLANDRADE PUBLICERINGAR 2005

I anslutning till varje fall anges om ärendet har hänskjutits av PO eller av anmälaren (Anm.) Dessutom anges det om klandret avser att tidningen har åsidosatt (å), brutit (b) eller grovt brutit (gb) mot god publicistisk sed. Skiljaktiga beslut markeras med (sk).

Aftonbladet:

- Exp nr 28 Felaktiga rubriker i kombination med en bild förmedlade intrycket att en villa, istället för en pir, var uppförd utan behövt bygglov. Publicitetsskadan förvärrades av att tidningen inte redovisat att frågan om piren fortfarande var föremål för rättslig prövning. Rättelse infördes inte heller. PO (b)
- Exp nr 62 Tidningen klandrades för att på ett tidigt stadium i en brottsutredning ha pekat ut en man genom att redogöra för ett tidigare begånget brott. PO (b)
- Exp nr 67 Tidningen publicerade integritetskänsliga uppgifter om att en ung person tagit sitt liv. Den avlidnes mor hade inte kontaktats. PO (b)
- Exp nr 74 Tidningen klandrades för långtgående spekulationer om bakgrunden till ett mord, bl.a. fördes resonemang om att det rörde sig om ett ritualmord och om kopplingar till sex. Uppgifterna var felaktiga. PO (å)
- Exp nr 90 Tidningen publicerade ett öppet brev, ett påstått kärleksmejl samt en rad känsliga uppgifter om anmälares privatliv, yrkesliv och ekonomiska situation. PO (å) (sk)
- Exp nr 108 En kvinna blev utpekad i en artikel om våldtäkt. Tidningen hade återgett mycket integritetskänsliga uppgifter ur hennes dagbok. PO (b)

Blekinge Läns Tidning:

- Exp nr 37 En kvinna som var misstänkt för det ringa brottet snatteri visades på bild. Det gavs även uppgifter, utan tillräcklig grund, om att hon skulle ha begått andra brott. Detta orsakade henne en allvarlig publicitetsskada. PO (b)

Dagens Nyheter:

- Exp nr 18 Tidningen klandrades för att den publicerade en felaktig och oklar uppgift om att riksåklagaren inlett en utredning om tjänstefel. Saken förvärrades av att tidningen senare underlät att rapportera om att någon förundersökning aldrig inleddes. PO (å)

Expressen:

- Exp nr 35 En misshandlad kvinna pekades omotiverat ut genom uppgifter om gärningsmannen. PO (b)
- Exp nr 91 Tidningen publicerade ett öppet brev, ett påstått kärleksmejl samt en rad känsliga uppgifter om anmälarens privatliv, yrkesliv och ekonomiska situation. PO (b)
- Exp nr 107 En 12-årig flicka, som utsatts för övergrepp, kunde genom uppgifterna i tidningen identifieras av en mindre krets personer. Tidningen publicerade bl.a. ett av flickan handskrivet brev där detaljer om övergreppet framgick. PO (b)
- Exp nr 109 Tidningen hade publicerat löst grundade uppgifter om att Helge Fossmo, som dömts till ett livstidsstraff för anstiftan till mord i Knutby, genom en anonym brevskrivare hade framfört förtäckta hot till barnflickan Sara Svensson. Tidningen publicerade inte Helge Fossmos genmäle. PO (b)

Falu Kuriren:

- Exp nr 70 Rubrikerna om en ”falsk psykolog” var alltför tillspetsade och saknade täckning i artikeltexten. (Anm.) (b)

Gotlands Tidningar:

- Exp nr 19 Tidningen åsidosatte god publicistisk sed när en kritisk insändare publicerades utan samtidigt bemötande. PO (å)

Göteborgs-Posten:

- Exp nr 29 En person som intervjuats om situationen för icke-muslimer i Saudiarabien hade lovats att få förhandsgranska texten och bestämma om han ville framträda med namn. Genom en kommunikationsmiss inom tidningen hade löftet brutits. PO (b)

Göteborgs-Tidningen:

- Exp nr 93 Tidningen publicerade ett påstående om att anmälaren var en älskarinna som pressade en person på pengar. PO (å)
- Exp nr 111 Tidningen hade publicerat löst grundade uppgifter om att Helge Fossmo, som dömts till ett livstidsstraff för anstiftan till mord i Knutby, genom en anonym brevskrivare hade framfört förtäckta hot till barnflickan Sara Svensson. Tidningen publicerade inte Helge Fossmos genmäle. PO (b)

Hallandsposten:

- Exp nr 11 God publicistisk sed åsidosattes när tidningen publicerade obestyrkta och oemotsagda uppgifter om att en fågelägare skulle ha ägnat sig åt trakasserier. Utpekandet skedde genom tidningens beskrivning av de fåglar personen ägde. PO (å)

Hundliv

- Exp nr 65 En veterinär fick inte bemöta uppgifterna om att hon felbehandlat en hund. Tidningen redogjorde för ansvarsnämndens beslut om disciplinpåföljd men inte för länsrättens friande dom. PO (b)

Hänt Extra:

- Exp nr 89 Tidningen publicerade ett öppet brev, ett påstått kärleksmejl samt en rad känsliga uppgifter om anmälarens privatliv, yrkesliv och ekonomiska situation. PO (b)

Kungsbacka Tidning:

- Exp nr 21 Tidningen var inte tillräckligt varsam när den publicerade utpekande uppgifter om en ung mopedist som åkt fast i en poliskontroll. PO (b)

Kvällsposten:

- Exp nr 92 Tidningen publicerade ett öppet brev, ett påstått kärleksmejl samt en rad känsliga uppgifter om anmälarens privatliv, yrkesliv och ekonomiska situation. PO (b)
- Exp nr 105 En hiv-smittad kvinna blev utpekad genom uppgifter om bl.a. hennes ålder, antal barn, yrkesverksamhet och vilket lasarett hon fick behandling på. PO (b)

Länstidningen Östersund:

- Exp nr 27 Tidningens rapportering om den friande domen i ett misshandelsmål klandrades. Artikeln innehöll anklagelser som inte hade stöd i domen och anmälaren, som var den som friats, fick inte möjlighet till ett samtidigt bemötande. PO (b)

Mitt i Värmdö:

- Exp nr 20 Tidningen hade publicerat oprecisa misstankar om oegentligheter när det gällde anmälarens verksamhet i en bostadsrättsförening. Anmälaren gavs inte heller tillfälle till ett bemötande. PO (b)
- Exp nr 68 En läkare påstods ha gjort en felbehandling. Tidningen brast i sin källkritik och gav inte läkaren möjlighet att bemöta uppgifterna. PO (b)

Norrbottens-Kuriren:

- Exp nr 36 Tidningen publicerade namn och bild på en man som rymt från rättspsykiatrisk vård. Publiceringen klandrades eftersom integritetsaspekten vägde tyngre än allmänintresset. PO (å)

Norrköpings Tidningar:

- Exp nr 83 Tidningen klandrades för en intervju med minderåriga om deras alkoholvanor. Namn och bild på intervjupersonerna publicerades. PO (b)
- Exp nr 97 En pappa berättade om sin bristande kontakt med barnen och att han blivit polisanmäld för misshandel. Publiceringen var kränkande för barnen och mamman. PO (b)

Norrländska Socialdemokraten:

- Exp nr 42 En rubrik innehöll ett ogrundat påstående om ekonomisk brottslighet. PO (å)

Nya Wermlands-Tidningen:

- Exp nr 1 Utpekande uppgifter lämnades om ungdomar i samband med tidningens rapportering om att narkotika såldes på skolorna i Värmland. Utpekandet bestod bl a i uppgifter om Ortsnamn och ålder på de inblandade. Tidningen hade därigenom åsidosatt god publicistisk sed. PO (å)

Resumé:

- Exp nr 61 En chef i mediebranschen misstänktes för våldtäkt. Uppgifter om hans ålder, arbetsplats och tjänsteställning var tillräckliga för att han skulle bli identifierad. Allmänintresset motiverade inte utpekandet. PO (å)

Slitz:

Exp nr 82 Två personer som arbetade i begravnings- och bårtransportbranschen pekades ut trots att de lovats anonymitet. Tidningen hade också gjort ett fotomontage där ett lik lagts på en bår. PO (gb)

Sundsvalls Tidning:

Exp nr 64 Tidningen klandrades för att ha publicerat oemotsagda uppgifter om att anmälaren hotat en reporter. PO (å)

Svenska Dagbladet:

Exp nr 110 Tidningen hade publicerat löst grundade uppgifter om att Helge Fossmo, som dömts till ett livstidsstraff för anstiftan till mord i Knutby, genom en anonym brevskrivare hade framfört förtäckta hot till barnflickan Sara Svensson. Tidningen publicerade inte Helge Fossmos genmäle. PO (å)

Tranås Tidning

Exp nr 77 I en artikel om en hyrestvist beskrevs bostadens dåliga skick. Hyresgästen fick inte möjlighet att bemöta uppgifterna. PO (b)

Värmlands Folkblad:

Exp nr 63 Uppgifter om ett tidigare begånget brott pekade ut en man som misstänktes för dråpförsök. PO (b)

Västerbottens-Kuriren:

Exp nr 38 Rubrik och ingress om att en namngiven person mordhotat en krögare hade inte täckning i artikeln. (Anm.) (b)

- Exp nr 50 Artikel om Bellas vänner hade en ensidig vinkling och gav en bristfällig redovisning av den rättsliga processen. Det orsakade anmälaren en oacceptabel publicitetsskada. Att tidningen senare rapporterade om att förundersökningen var nedlagd gottgjorde inte skadan. PO (å)
- Exp nr 75 En man som körde ”svarttaxi” pekades ut. Tidningen publicerade också negativa och grundlösa uppgifter om honom. PO (å)
- Exp nr 106 En kritiserad namngiven läkare fick inte möjlighet att samtidigt bemöta allvarlig kritik. PO (å)

Åsele-Nytt:

- Exp nr 34 En insändare med skvaller var kränkande och saknade allmänintresse. Den orsakade anmälaren och dennes familj en oacceptabel publicitetsskada. PO (å)

ETISKA REGLER FÖR PRESS, RADIO OCH TV

Press, radio och tv skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet.

Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv skall vara ett stöd för den hållningen.

I. PUBLICITETSREGLER

Ge korrekta nyheter

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
3. Löpsedel, rubrik och ingress skall ha täckning i texten.
4. Slå vakt om den dokumentära bilden. Var noga med att bilder och grafiska illustrationer är korrekta och inte utnyttjas på ett missvisande sätt.

Var generös med bemötanden

5. Felaktig sakuppgift skall rättas, när det är påkallat. Den som gör anspråk på att bemöta ett påstående skall, om det är befogat, beredas tillfälle till genmäle. Rättelse och genmäle skall i lämplig form publiceras utan dröjsmål och på så sätt att de kan uppmärksammas av dem som har fått del av de ursprungliga uppgifterna. Observera att ett genmäle inte alltid kräver en redaktionell kommentar.
6. Publicera utan dröjsmål Pressens Opinionsnämnds klandrande uttalanden i fall som rör den egna tidningen.

Respektera den personliga integriteten

7. Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.
8. Iaktta stor försiktighet vid publicering av självmord och självmordsförsök särskilt av hänsyn till anhöriga och vad ovan sagts om privatlivets helgd.
9. Visa alltid offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Pröva noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga.
10. Framhäv inte berörda personers etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.

Var varsam med bilder

11. Vad som i dessa regler sägs gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial.
12. Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering.

Hör båda sidor

13. Sträva efter att ge personer, som kritiseras i faktaredovisande material tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter. Var uppmärksam på att anmälningar av olika slag kan ha till enda syfte att skada den som blivit anmäld.
14. Tänk på att en person, misstänkt för brott, i lagens mening alltid betraktas som oskyldig om fällande dom inte föreligger. Den slutliga utgången av en skildrad rättssak bör redovisas.

Var försiktig med namn

15. Överväg noga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor. Avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges.

16. Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat, som gör en identifiering möjlig.

17. Observera att hela ansvaret för namn- och bildpublicering faller på den som återger materialet.

KOMMENTAR TILL DEL I

För tolkning av begreppet "god publicistisk sed" svarar för pressens del i första hand Pressens Opinionsnämnd samt i ärenden som inte hänskjuts till nämnden Allmänhetens Pressombudsman. Det bör uppmärksammas att Pressens Opinionsnämnd och Allmänhetens Pressombudsman ej prövar fråga om avsteg från reglerna i radio- eller televisionsprogram. För granskning av dessa program finns den av regeringen utsedda Granskningsnämnden.

Opinionsnämndens utslag publiceras förutom i den klandrade tidningen i refererande form i Pressens Tidning och tidningen Journalisten. Abonnemang på nämndens utslag kan beställas hos TU.

PO utger en årsberättelse där de från principiell synpunkt viktigaste ärendena kommenteras.

Granskningsnämndens beslut kan rekvireras hos nämndens kansli.

II. YRKESREGLER

Journalistens integritet

1. Ta inte i tjänsten emot journalistiska uppdrag av personer utanför den redaktionella ledningen.
2. Acceptera inte uppdrag från utomstående, ej heller inbjudan, gåva, gratisresa eller annan förmån i och utanför tjänsten som kan misstänkliggöra ställningen som fri och självständig journalist.
3. Använd inte ställningen som journalist till att utöva påtryckning för egen eller andras vinning eller till att skaffa privata förmåner.
4. Utnyttja inte för egen eller andras vinning opublicerade nyheter beträffande de ekonomiska förhållanden eller åtgärder hos stat, kommuner, organisationer, företag eller enskilda.
5. Beakta journalistavtalets bestämmelse om att medarbetare icke får åläggas att skriva mot sin övertygelse eller utföra förödmjukande uppdrag.

Anskaffning av material

6. Tillmötesgå rimliga önskemål från intervjuade personer om att i förväg få veta hur och var deras uttalanden återges.
7. Visa särskild hänsyn mot ovana intervjuobjekt. Upplys den intervjuade om huruvida samtalet är avsett för publicering eller enbart för information.
8. Förfalska inte intervjuer eller bilder.
9. Visa hänsyn vid fotograferingsuppdrag samt vid anskaffning av bilder, särskilt i samband med olyckor och brott.
10. Ge inte efter för påtryckningar från utomstående i avsikt att hindra eller inskränka berättigad publicitet.
11. Beakta upphovsrätten med dess citatregler och fotorätten.

12. Visa generositet med källangivelse när en framställning huvudsakligen bygger på annans sakuppgifter.

Publiceringstider

13. Respektera överenskomna publiceringstider.

KOMMENTAR TILL DEL II

Undertecknarna av dessa regler vill med detta avsnitt ge vägledning i det journalistiska arbetet på fältet och på redaktionerna när problem uppstår som endast ofullständigt eller inte alls behandlas i lagar, kollektivavtal eller i övriga delar av dessa etiska regler för massmedier. Avsnittet ersätter SJF:s yrkeskodex.

Detta avsnitt är inte bara en regelsamling - det är också avsett att stimulera till en kontinuerlig debatt inom journalistkåren i arbetsetiska frågor. Reglerna gör inte anspråk på att täcka alla de situationer som journalisten kan möta i sitt arbete.

Reglerna avser alla redaktionella medarbetare, alltså i tillämpliga delar även journalister vid radio, tv, informationsavdelningar etc.

SJF:s styrelse verkar för att förbundets medlemmar efterlever denna del av reglerna.

ALLMÄNHETENS PRESSOMBUDSMAN (PO)

PRESENS OPINIONSNÄMND (PON)

Besöksadress: Kungsholmstorg 5, Stockholm

Postadress: Box 22310, 104 22 Stockholm

Tel: 08/692 46 00

Fax: 08/692 46 05

PO/PONs hemsida: www.po.se

E-post: info@po.se